

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu**

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj), soudců JUDr. Jaromíra Jirsy a JUDr. Tomáše Lichovníka o ústavní stížnosti **Mgr. J. L.** proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 6. 11. 2019 č. j. 3 To 134/2019-844, **takto:**

I. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 6. 11. 2019 č. j. 3 To 134/2019-844 bylo porušeno základní právo stěžovatele zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 6. 11. 2019 č. j. 3 To 134/2019-844 se ruší.

O d ů v o d n ě n í

I

1. Usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 20. 5. 2019 sp. zn. 30 T 8/2018 byla stěžovateli jako zmocněnci poškozených podle § 151 odst. 2, odst. 3 a odst. 6 trestního řádu *per analogiam* přiznána odměna a náhrada hotových nákladů ve výši 130 362 Kč. Stěžovatel navrhuje, aby Ústavní soud zrušil v záhlaví označené usnesení Vrchního soudu v Olomouci, kterým bylo na základě jeho stížnosti uvedené usnesení Krajského soudu v Ostravě zrušeno a byla mu přiznána odměna a náhrada hotových nákladů za zastupování tří poškozených ve výši 131 330 Kč.

2. Podle stěžovatele došlo vydáním napadeného rozhodnutí k zásahu do jeho práv podle čl. 11 odst. 1, čl. 26 odst. 3, čl. 28, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, čl. 26 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a čl. 7 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

II

3. Stěžovatel namítá, že se Vrchní soud v Olomouci (dále jen „vrchní soud“) svévolně rozhodl neaplikovat jako celek vyhlášku č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (dále jen „advokátní tarif“), když selektivně odepřel aplikaci ustanovení § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Napadené usnesení vrchního soudu je podle jeho názoru značně překvapivé, svévolné a nebylo náležitě odůvodněno. Uvádí, že vrchní soud se v daném případě nezabýval možným nesouladem uvedeného ustanovení se zákonem či mezinárodní smlouvou a stěžejní argument vrchního soudu spočíval v odkazu na zásadu spravedlnosti a přiměřenosti. Připomíná nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 529/16, z něž vyplývá, že soud je povinen při svém rozhodování aplikovat právní předpis jako celek a nemůže se rozhodnout vyloučit konkrétní ustanovení právního předpisu. Jestliže vrchní soud

v odůvodnění napadeného usnesení argumentoval komentářem k advokátnímu tarifu, byla podle stěžovatele daná pasáž komentáře vytržena z kontextu. Na rozdíl od vrchního soudu je přesvědčen, že v případě poškozených, které v trestním řízení zastupoval, nešlo o společný nárok, ale o samostatné nároky na náhradu újmy na základě § 2959 občanského zákoníku.

4. Judikaturu, na níž odkazoval v napadeném usnesení vrchní soud, považuje stěžovatel za nepřiléhavou na posuzovanou věc, neboť vycházela z jiných skutkových základů. Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 5966/2017, na něž rovněž vrchní soud odkazoval, vyznívá podle něho zcela opačně, než jak uvádí vrchní soud. Vyloučení aplikace § 12 odst. 4 advokátního tarifu je podle jeho názoru v rozporu s usnesením, jímž byl poškozeným přiznán nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně. Vyloučení aplikace citovaného ustanovení mělo být nepřijatelné i s ohledem na složitost případu, v němž poškozené zastupoval. V této souvislosti mj. uvádí, že u každého z poškozených musel předběžně vyhodnotit, jakou měrou bylo zasaženo do jeho práv a tomu přizpůsobit i argumentaci svědčící o důvodnosti uplatněných nároků na náhradu nemajetkové újmy.

III

5. Vrchní soud ve vyjádření pouze odkázal na obsah svého rozhodnutí s tím, že kmenový spis nemá k dispozici, neboť se zřejmě nachází u Krajského soudu v Ostravě (dále jen „krajský soud“).

6. Usnesením ze dne 10. 3. 2020 č. j. I. ÚS 146/20-19 přiznal Ústavní soud České advokátní komoře postavení vedlejší účastnice. Česká advokátní komora ve svém vyjádření zaslaném prostřednictvím právního zástupce JUDr. Petra Čápa souhlasila s podstatnými argumenty obsaženými v ústavní stížnosti. Soudy obou stupňů podle ní postupovaly nesprávně, když vyloučily aplikaci ustanovení § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Uvádí, že soudy obou stupňů rozhodly v rozporu s řadou judikátů, přičemž připomíná zejména nálezy sp. zn. IV. ÚS 529/16. Poukázala na to, že trestní soudy postupovaly v rozporu s formální logikou, neboť důsledkem vyloučení aplikace § 12 odst. 4 advokátního tarifu je skutečnost, že advokátovi náleží za každou zastupovanou osobu plná odměna bez jakéhokoliv snížení.

7. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržená vyjádření stěžovateli k replice, neboť neobsahovala žádné nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, které by měly vliv na posouzení věci. Nadto z materiálního hlediska nelze přehlížet skutečnost, že Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl.

IV

8. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by to nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelů a účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

V

9. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], seznámil se s obsahem vyžádaného trestního spisu a přezkoumal, zda tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

10. Ústavní soud nejprve připomíná, že k otázce náhrady nákladů řízení se ve své rozhodovací praxi opakovaně vyjádřil rezervovaně tak, že spor o náhradu nákladů řízení, i když se může dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující indikaci porušení základních práv a svobod. Ústavní soud při posuzování problematiky nákladů řízení, tj. problematiky ve vztahu k předmětu řízení před soudy vedlejší, postupuje nanejvýš zdrženlivě a ke zrušení napadeného výroku o nákladech řízení se uchyluje pouze výjimečně, například pokud zjistí extrémní rozpor s principy spravedlnosti nebo že by bylo zasaženo i jiné základní právo (srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 653/03 či usnesení sp. zn. IV. ÚS 303/02 nebo II. ÚS 2135/12). A o takový případ v dané věci jde.

11. Z napadených usnesení je patrné, že si trestní soudy byly vědomy, že na případ stěžovatele dopadá ustanovení § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Odmítly ovšem toto ustanovení aplikovat, přičemž jejich stěžejní argument spočíval v tom, že aplikace by v tomto konkrétním případě byla v rozporu se zásadami spravedlnosti a přiměřenosti. Východisko pro tento závěr představovala skutečnost, že stěžovatel v trestním řízení zastupoval tři poškozené, a to dvě nezletilé děti a jejich matku, tudíž v případě společných úkonů vztahujících se ke všem poškozeným se fakticky jednalo o úkon jediný, nikoli o úkony tři. Podle krajského soudu (srov. č. I. 2 usnesení) se zvýšení náročnosti práce stěžovatele coby zmocněnce poškozených projeví především v celkové výši škody a nemajetkové újmy způsobené trestným činem, která představuje tarifní hodnotu, z níž je odměna za úkon právní služby počítána. Opačný postup by podle tohoto soudu vedl k přiznávání nepřiměřeně vysokých částek, které by v některých případech mohly i převyšovat přiznanou náhradu škody či nemajetkové újmy v penězích a které by neodpovídaly skutečně vykonané činnosti zmocněnce. Vrchní soud k tomu dodal, že aplikace § 12 odst. 4 advokátního tarifu nesmí být formální až mechanická, zakládající zjevnou nespravedlnost (srov. č. I. 5 usnesení).

12. Ústavní soud v této souvislosti považuje za vhodné nejprve podotknout, že pro uvedené úvahy trestních soudů lze mít jisté pochopení. Je-li určitá práce (např. vypracování písemného podání) placena v téměř trojnásobné výši jen proto, že je vykonávána ve prospěch tří osob, aniž by v důsledku toho byla signifikantním způsobem zvyšována její náročnost, zcela logicky a legitimně se nabízejí pochybnosti o spravedlnosti takového odměňování. Ústavní soud tím nechce tvrdit, že přesně taková situace nastala i v projednávaném případě, neboť argumenty stěžovatele vztahující se ke složitosti případu a nutnosti individuálního posuzování nároků jím zastupovaných poškozených na náhradu nemajetkové újmy rovněž nepostrádají relevanci, přičemž trestní soudy se jim ve svých rozhodnutích v podstatě nevěnovaly a nereagovaly na ně. V obecné rovině však lze legitimně vznést otázku, zda ustanovení § 12 odst. 4 advokátního tarifu neotevívá možnosti pro nepřiměřeně štědré odměňování advokátů za činnost, která je sice vykonávána ve prospěch více zastupovaných osob, avšak reálně je jen minimálně náročnější, než když je vykonávána ve prospěch osoby jediné. Uvedenou otázku je však primárně oprávněno řešit Ministerstvo spravedlnosti, které

disponuje zákonným zmocněním vyhláškou určovat a měnit způsob určení odměny a náhrad advokáta, tj. vydávat a měnit advokátní tarif (k tomu srov. usnesení sp. zn. IV. ÚS 4913/12).

13. V nyní posuzované věci nicméně nejde o to, jak je právní úprava nastavena, ale zda ji byly trestní soudy povinny aplikovat. V tomto směru musí Ústavní soud odkázat na nálezný sp. zn. IV. ÚS 529/16, na nějž poukazuje i stěžovatel a v němž byla řešena prakticky totožná věc. Ústavní soud v citovaném nálezu konstatoval, že obecný soud je povinen aplikovat právní předpis jako celek, není oprávněn selektivně odepřít aplikaci určitého ustanovení - v daném případě § 12 odst. 4 advokátního tarifu, podle něhož za společné úkony při zastupování více osob náleží advokátovi mimosmluvní odměna za každou zastupovanou osobu, avšak snižena o 20 %.

14. Podle čl. 95 odst. 1 Ústavy je sice obecný soud při rozhodování oprávněn posoudit soulad podzákonného předpisu se zákonem, pokud tak ovšem hodlá učinit, musí svůj postup v tomto směru řádně odůvodnit. Stejně jako v případě, jehož se citovaný nálezný týkal, i nyní Ústavní soud konstatuje, že z usnesení vrchního soudu není patrné, že by identifikoval určitý rozpor ustanovení § 12 odst. 4 advokátního tarifu se zákonem. Jak již bylo uvedeno, aplikace citovaného ustanovení byla odmítnuta proto, že se trestním soudům jevila rozporná s principy spravedlnosti a přiměřenosti. Ve svých rozhodnutích nenabídly žádnou argumentaci, která by na závěry v citovaném nálezu reagovala. Ústavní soud proto neshledal žádný důvod, aby se v nyní posuzované věci od těchto závěrů odchýlil.

15. Ústavní soud dále podotýká, že o závěry obsažené v citovaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 529/16 se opíralo i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2018 sp. zn. 28 Cdo 5966/2017, na nějž vrchní soud v odůvodnění svého rozhodnutí poukazoval, přičemž Nejvyšší soud v tomto usnesení vytykal odvolacímu soudu právě neaplikování § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Lze tedy souhlasit s námitkou stěžovatele, že odkaz vrchního soudu na uvedené usnesení Nejvyššího soudu nelze považovat za relevantní podporu právního názoru, který vrchní soud zaujal.

16. Soudy obou stupňů ve svých rozhodnutích dále argumentovaly tím, že při aplikaci zákonných ustanovení nesmí docházet ke zneužívání práva či obcházení zákona. Krajský soud ve své usnesení dokonce výslovně uvedl: „*Krajský soud si je plně vědom, že v rozhodnutí musí upřednostňovat především soulad se zákonem, v tomto případě s advokátním tarifem, nikoliv obecně chápanou spravedlností. Nicméně pokud dochází ke zneužívání práva či obcházení zákona, pak je na místě, aby soud při aplikaci základních zásad spravedlnosti, zobrazených v ústavních principech, si vyložil zákon tak, aby k porušení principu spravedlnosti nedocházelo.*“ Ani jeden ze soudů však nijak nevysvětlil, jakého zneužití či obcházení zákona se měl v dané věci dopustit právě stěžovatel. Ústavní soud v jednání stěžovatele žádné takové nepřijatelné prvky neshledal. Samotnou skutečnost, že se stěžovatel dovolával aplikaci zákonného ustanovení, které dopadalo na jeho situaci a které pro něj v dané situaci vyznívalo příznivě, nelze považovat za zneužívání práva či za obcházení zákona.

17. Za nepřipadný považuje Ústavní soud argument vrchního soudu, že v posuzovaném případě je účtovaná odměna stěžovatele coby zmocněnce tří poškozených mnohonásobně vyšší než odměna účtovaná ustanoveným obhájcem (jediného) obžalovaného. Z ničeho totiž nevyplývá, že by činnost obhájce obviněného musela být

(při stejném objemu prováděných úkonů) honorována více, než činnost zmocněnce poškozených. Jinak řečeno, jestliže by zastupování tří obžalovaných bylo honorováno podstatně více, než zastupování jediného poškozeného ve stejné trestní věci, neexistuje žádný důvod pro to, aby tomu nebylo i opačně.

18. Ústavní soud musí stěžovateli přisvědčit, že pokud vrchní soud ve svém rozhodnutí odkazoval na komentář k advokátnímu tarifu (konkrétně na: KOVÁŘOVÁ, D. a kol. Odměna advokáta. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 268), citovanou pasáž zásadním způsobem vytrhnul z kontextu a dezinterpretoval její význam. Citace Vrchního soudu zněla: „Advokát může několik klientů se společným nárokem považovat za jediného klienta. V takovém případě účtuje odměnu jen jednou a ustanovení § 12 odst. 4 se nepoužije.“ Na tuto pasáž však navazuje další text: „Pokud advokát použije § 12 odst. 4, pak součet odměn všech společných klientů je vždy vyšší než odměna klienta jediného.... Pokud advokát použije § 12 odst. 4, pak odměna za každého ze společných klientů je vždy nižší, než by byla odměna u klienta jediného.“ Z uvedeného je patrné, že citovaný komentář připouští, že *sám advokát* může ustanovení § 12 odst. 4 advokátního tarifu ignorovat a účtovat odměnu jen jednou. V žádném případě však z pasáže citované vrchním soudem (s přihlédnutím k pasážím na ni navazujícím) nelze dovodit, že by možnost ignorovat toto ustanovení měl i soud rozhodující o nároku, který advokát vyúčtoval.

19. Ústavní soud závěrem připomíná, že nikterak nepopírá samotný fakt, že zastupování více poškozených v jediném trestním řízení obecně vyžaduje od advokáta menší potřebné úsilí na jednotlivé úkony právní služby v porovnání se situací, v níž takový zmocněnec zastupuje několik poškozených ve zcela samostatných nijak nesouvisejících trestních řízeních, v nichž musí všechny informace nastudovat u každého případu zvlášť. Právě to je ostatně základním východiskem pro redukci mimosmluvní odměny advokáta vyplývající z § 12 odst. 4 advokátního tarifu (srov. usnesení sp. zn. II. ÚS 4103/18). Kromě toho jistě není od věci podotknout, že v případech odpovídajících nyní projednávané věci lze vedle § 12 odst. 4 advokátního tarifu souběžně aplikovat i ustanovení § 12a advokátního tarifu, kdy se při stanovení výše mimosmluvní odměny v konkrétním případě nejprve stanoví sazba této odměny, jež se vztahuje obecně k danému typu zastupování (tj. aplikuje se § 12a advokátního tarifu), a až poté se případně aplikuje ustanovení § 12 odst. 4 advokátního tarifu, tj. dojde k další redukci o 20 % (srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 3780/19). I tuto skutečnost bude muset vrchní soud vzít v potaz při novém rozhodování o nároku stěžovatele na odměnu za zastupování poškozených v trestním řízení.

20. Na základě výše uvedeného Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) a § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl, jak ve výroku uvedeno.

Poučení: Proti nálezů Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 16. června 2020

JUDr. Vladimír Sládeček, v. r.
soudce zpravodaj

Za správnost vyhotovení:
Lenka Kubacká